

Голові разової спеціалізованої вченої ради

ID 14308

Національної академії сухопутних військ

імені гетьмана Петра Сагайдачного,

доктору історичних наук, професору

КУЦЬКІЙ Олесі Миколаївні

вул. Героїв Майдану, 32, м. Львів-26, 79026

РЕЦЕНЗІЯ

на дисертацію здобувача наукового ступеня доктора філософії КВЯТКОВСЬКОГО Романа Володимировича на тему “Особливості інформаційного протиборства в період Другої карабаської війни (2016-2023 рр.)” за спеціальністю 032 Історія та археологія щодо наукової новизни, теоретичного та практичного значення результатів дисертації

Актуальність теми дисертаційного дослідження. Дисертаційне дослідження КВЯТКОВСЬКОГО Романа Володимировича присвячене комплексному аналізу особливостей інформаційного протиборства під час Другої карабаської війни в межах періоду від завершення Чотириденної війни у квітні 2016 р. до кінця 2023 р. Конфлікт розглянуто як приклад гібридної війни, у якій інформаційний простір виступає одним із ключових театрів боротьби між Азербайджаном, Вірменією та зовнішніми суб'єктами. Актуальність теми зумовлена зростанням ролі інформаційно-психологічних дій у сучасних конфліктах, потребою осмислення досвіду Південного Кавказу в контексті російсько-української війни та браком праць, що поєднують військово-історичний, політичний і інформаційний виміри Другої карабаської війни.

Аналіз та узагальнення досвіду сучасних збройних конфліктів є однією з ключових проблем воєнної історії, де особливий інтерес становлять локальні війни, невід'ємною складовою яких є інформаційне протиборство. Друга карабаська війна (2016-2023 рр.) – показовий кейс гібридного протистояння на тлі ревізіоністської політики Російської Федерації та тривалої конкуренції за

вплив у Південному Кавказі. Власне коректне осмислення конфлікту потребує цілісної реконструкції повного циклу інформаційного протиборства: від організованих інформаційно-психологічних дій, що формують вплив, до самих комунікативних ефектів – інформаційно-психологічного впливу. Зокрема, актуальність зумовлена потребою цілісної реконструкції Другої карабаської війни в повному циклі 2016-2023 рр., а не лише окремого епізоду вересень-листопад 2020 р., із прив'язкою до перебігу операцій та міжнародних реакцій; значним дефіцитом інтегрованих досліджень, що поєднують структурно хронологічний аналіз із мережним підходом до поширення повідомлень та необхідністю узагальнити протидію практикам інформаційного впливу та адаптувати уроки інформаційного протиборства періоду Другої карабаської війни для українських структур, залучених до відповідних заходів.

Наукова новизна та достовірність одержаних результатів. Дисертаційне дослідження полягає у комплексному підході до вивчення інформаційного протиборства у 2016-2023 рр. під час Другої карабаської війни. До захисту подане самостійне та завершене наукове дослідження. Автором запропоновано власне бачення обраної проблематики, сформоване на основі опрацювання значного масиву джерел, наукової літератури та аналітичних матеріалів. Також вперше в історичній науці подано цілісну внутрішню періодизацію Другої карабаської війни (2016-2023 рр.) за трьома етапами: підготовчий етап (квітень 2016 – вересень 2020 рр.), етап активних бойових дій (вересень-листопад 2020 р.), постконфліктний етап і реінтеграція (грудень 2020 – грудень 2023 рр.) із прив'язкою інформаційно-психологічних дій до темпу операцій, дипломатичних рішень і змін міжнародних позицій, введено модель синхронізації інформаційно-психологічних дій і сформовано індикативну рамку вимірювання ефектів, яка поєднує когнітивні, емоційні та поведінкові індикатори з медійними метриками та враховує міжплатформну динаміку і специфіку цільових аудиторій та окреслено термінологічно-топонімічний вимір інформаційного протиборства (політика назв, стандартизація, десакралізація спірних топонімів) як самостійну лінію боротьби за легітимність. Поряд з тим, в дослідженні піднімалися питання механіки інформаційного домінування:

“вікна можливостей”, що відкриваються поєднанням візуальних доказів, централізованих комюніке та темпоритму операцій, із впливом на сприйняття подій у реальному часі; процеси легітимації та конкуренції наративів: інституціоналізація “термінологічних війн”, взаємодія меморіальної політики й публічної дипломатії, вплив гуманітарно-правових дискурсів (міжнародне гуманітарне право, гуманітарний доступ, статус полонених) на зовнішньополітичні рішення та роль третіх сторін (передусім РФ і Туреччини) у формуванні постконфліктного інформаційного середовища та їхній вплив на баланс легітимності через державні, медійні й експертні канали.

Сформульовані у дисертації положення, висновки та узагальнення є результатом особистої науково-дослідної роботи здобувача, відрізняються належним рівнем аргументованості та мають ознаки наукової новизни. Зміст дисертації засвідчує самостійний характер проведеного дослідження.

Позитивної оцінки заслуговує джерельна база дослідження, яка охоплює офіційні документи Азербайджану, Вірменії та міжнародних організацій; заяви й комюніке вищого військово-політичного керівництва; матеріали національних і міжнародних інформаційних агентств; аналітичні звіти дослідницьких центрів; публікації 4 експертів; контент соціальних мереж, відеоплатформ і телеграм-каналів, а також візуальні докази (фото, відео, супутникові знімки), що використовувалися в інформаційному протиборстві та для верифікації подій. Це дало змогу забезпечити належний рівень обґрунтованості висновків та достовірності отриманих результатів.

Структура дисертації є логічною та послідовною. Вона відповідає поставленій меті та завданням дослідження. Висновки узгоджуються зі змістом роботи та належним чином відображають основні результати проведеного дослідження.

Теоретичне та практичне значення роботи. Теоретичне значення дисертації полягає у розширенні наукових знань про закономірності інформаційного протиборства в умовах сучасних локальних воєн, удосконаленні понятійно-категоріального апарату цієї сфери, систематизації моделей застосування інформаційних технологій у військових конфліктах та

формуванні наукового підґрунтя для подальшого розвитку теорії інформаційної війни, стратегічних комунікацій і інформаційної безпеки. На основі комплексного аналізу інформаційної складової Другої карабаської війни дослідження розширює теоретичні підходи до розуміння взаємозв'язку між військовими діями, інформаційно-психологічними операціями, стратегічними комунікаціями та цифровими технологіями.

Практична цінність одержаних результатів полягає у можливості їх використання в системі військово-професійної освіти та підготовки кадрів сектору безпеки й оборони України. Матеріали дисертаційного дослідження можуть бути використані при підготовці навчальних курсів з воєнної історії, історії збройних конфліктів, національної безпеки, стратегічних комунікацій та інформаційно-психологічних дій, а також у програми підготовки офіцерів морально-психологічного забезпечення, сил спеціальних операцій і підрозділів інформаційної та кібербезпеки. Розроблені підходи та висновки можуть застосовуватися під час удосконалення доктринальних документів і концепцій інформаційної безпеки, у роботі органів військового управління, урядових комунікацій та дипломатичної служби в умовах гібридних загроз, пропаганди й дезінформації. Особливу увагу приділено рекомендаціям щодо підвищення оперативності та доказовості комунікацій, оптимізації міжвідомчої взаємодії, роботи з візуальними доказами й формування сталих наративів у міжнародному інформаційному просторі.

Поряд із безперечними перевагами робота містить окремі зауваження. Зокрема:

1. У підрозділі 2.2, де розглянуто інформаційне протиборство на підготовчому етапі, варто було б дещо чіткіше розмежувати довготривалі стратегічні наративи та ситуативні інформаційні кампанії. Таке розмежування допомогло б краще показати, що інформаційна підготовка до війни не зводилася лише до пропагандистських реакцій на окремі події, а мала тривалу і системну основу.

2. Для посилення аналітичного виміру підрозділу 2.3, з огляду на те, що міжнародна спільнота у 2016-2020 рр. фактично не змогла запобігти новій

війні, варто було б виразніше розмежувати міжнародні реакції, які мали практичний вплив на поведінку сторін, а які залишалися переважно декларативними.

3. Для повнішого розкриття логіки російського інформаційного впливу та його зв'язку з ширшою політикою РФ у регіоні, у підрозділах 3.3 і 4.3, де аналізується російський інформаційний простір, доцільно було б чіткіше систематизувати найстійкіші російські наративи: “миротворча роль РФ”, “турецька загроза”, “неефективність Заходу”, “захист вірменського населення”, “Росія як незамінний арбітр”.

4. З огляду на значний обсяг матеріалу, роботу могли б посилити узагальнювальні таблиці або схеми в основному тексті чи додатках. У них доцільно було б подати ключові елементи інформаційного протиборства за етапами конфлікту: наративи сторін, канали впливу, цільові аудиторії, інструменти пропаганди й дезінформації та форми протидії. Це зробило б результати дослідження більш наочними й зручним для навчального та прикладного використання.

Однак, зазначені зауваження не знижують загальної наукової вартості дисертаційної роботи, мають рекомендаційний характер та не впливають на позитивну оцінку дослідження.

Зміст роботи свідчить про належний рівень підготовки автора дослідження та глибоке розуміння предмету.

ВИСНОВОК

Дисертація КВЯТКОВСЬКОГО Романа Володимировича на тему “Особливості інформаційного протиборства в період Другої карабаської війни (2016-2023 рр.)” за спеціальністю 032 Історія та археологія є самостійним, актуальним та завершеним науковим дослідженням, виконана на належному науково-теоретичному рівні, містить наукову новизну, має теоретичне та практичне значення для історичної науки та практики. Автору вдалося комплексно розкрити особливості інформаційного протиборства сторін конфлікту у 2016-2023 рр., визначити його інструменти, динаміку та ефекти на

підготовчому етапі, етапі активних бойових дій та постконфліктному етапі, а також сформулювати рекомендації щодо врахування цього досвіду в діяльності українських структур, які залучаються до проведення заходів інформаційного протидіювання (некінетичних дій та протидії).

Дисертаційна робота відповідає всім вимогам до оформлення дисертацій, затверджених наказом МОН України № 40 від 12.01.2017 р. “Про затвердження вимог до оформлення дисертації” (зі змінами від 31.05.2019 р. № 759) та п.10 “Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії”, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 06.03.2019 р. № 167, також “Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти наукової установи про присудження ступеня доктора філософії”, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12.01.2022 р. (зі змінами від 21.03.2022 р. № 341 та 19.05.2023 р. № 502), не містить ознак порушення доброчесності, а здобувач КВЯТКОВСЬКИЙ Роман Володимирович заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 032 Історія та археологія, галузі знань 03 – Гуманітарні науки.

Кандидат історичних наук, доцент,

доцент кафедри історії

Національної академії сухопутних військ

імені гетьмана Петра Сагайдачного

працівник Збройних Сил України

Тетяна ПЛАЗОВА